Карел Чапек

Марфа і Марія

Перекладач: Юрій Лісняк

Джерело: З книги: Чапек К. Війна з саламандрами. Роман. Мати. П'єса. Оповідання.— К.:Дніпро, 1978

Сталося ж, як ішли вони, увійшов Він в одне село; жінка ж одна, на ім'я Марфа, прийняла Його в господу свою.

А була в неї сестра, звана Марія, котра, сівши в ногах Ісуса, слухала слово Його.

Марфа ж заклопоталася великою послугою; ставши ж, каже: Господи, чи байдуже Тобі, що сестра моя одну мене заставила послугувати? Скажи ж їй, щоб мені помагала.

Озвавшися ж, рече їй Ісус:

Марфо, Марфо, журишся й клопочешся про багато чого, одного ж треба.

Марія ж найкращу частину вибрала, що не відніметься від неї.

Євангеліє від Луки, 10,38-42

А ввечері Марфа пішла до сусідки своєї Фамарі, дружини Якова Грюнфельда, що лежала після пологів.

І, побачивши, що жар у вогнищі пригасає, підкинула дров і присіла коло вогнища роздмухувати вогонь. А коли знялось ясне полум'я, Марфа дивилась на вогонь і мовчала.

І сказала тоді пані Фамар:

— Яка-бо ви добра жінка, Марфочко. Ви так про мене піклуєтеся... не знаю, як я й віддячу вам.

Та Марфа не відповіла і очей від вогню не відвернула. Тоді спитала її пані Фамар:

— Чи правда, Марфочко, що сьогодні у вас був раббі з Назарета?

І відповіла Марфа:

— Був.

І склала пані Фамар руки й промовила:

— От уже радість вам, Марфо; я знаю, до нас би Він не прийшов, але ви цього заслужили: ви така добра господиня...

І тоді схилилась Марфа до вогню, квапливо поправила дрова й сказала:

— По правді признатися, пані Фамар, краще б я Його й зовсім не бачила. Чи ж могло б мені спасти на думку, що саме в такий день, перед святами... Спершу треба було попрати білизну. Ви ж самі знаєте, скільки прання після нашої Марії! Отож я заходилася скидати на купу невипране, коли це чую: "Добридень, дівчата!"; глянула, аж Він стоїть на порозі. Я тоді почала гукати: "Маріє, Маріє, йди сюди!". — щоб помогла мені швидше прибрати ту купу сорочок.

Марійка прибігла розпатлана, побачила Його та як закричить, мов навіжена: "Вчителю, Вчителю, це Ви до нас прийшли?" — а тоді бух перед Ним на коліна, ридає й руки Йому цілує. Мені так соромно за неї стало, пані Фамар: що, певне, подумав Учитель! Якась шалена істеричка, а тут іще брудне шмаття по всій хаті... То я насилу видушила з себе: "Сідайте, Вчителю", — а сама збираю ту білизну. А Марія вхопила Його за руку та хлипає: "Учителю, скажіть нам що-небудь, скажіть що-небудь, раббоні!.." Ви лишень подумайте, пані Фамар: вона Його назвала раббоні! А в хаті такий розгардіяш, самі знаєте, коли прати заходишся, навіть не заметено... І що Він подумав про нас!

— Ет, Марфочко, — потішила її пані Грюнфельд. — Чоловіки такого неладу й не помічають. Я їх знаю.

— Хай і так, — відказала Марфа з суворим блиском у очах. — Але в хаті має бути лад. Чуєте, пані Грюнфельд, коли Вчитель був на обіді в того митаря, то Марія примудрилася сльозами обмити Йому ноги, а витерти їх своїми косами. Я, пані Фамар, на таке б не наважилась, але хотіла, щоб бодай підлога в Нього під ногами була чиста. Що так, то так. І постелити перед Ним гарний килимок, отой, знаєте, з Дамаска. А не брудну білизну. Обмивати Йому ноги сльозами та витирати косами — це, бач, Марійка вміє, а от хоч би зачесатися, коли Він прийде, — то ні, і підлогу витерти задля Нього — теж ні. Аби лиш перед Ним на коліна бухнутись та очі отакі-о зробити: "Скажіть нам що-небудь, раббоні!"

— І сказав Він щось? — жадібно спитала пані Фамар"

— Сказав, — повільно відповіла Марфа. — Усміхався і говорив до Марії. Бо я ж, бачте, насамперед кинулась ту білизну прибирати, а потім треба ж було дати Йому хоч козячого молока та шматок хліба... Він був такий зморений, що мені так і рвалося з язика: "Вчителю, я Вам принесу подушок, відпочиньте хвильку, задрімайте, ми сидітимемо тихенько й не дихатимемо", — та, знаєте, пані Грюнфельд, хто ж це наважиться впасти Йому в річ! Отож я ходила навшпиньки, щоб Марія здогадалася

та не робила гамору, так де там! "Говоріть ще, Вчителю, будь ласка, прошу Вас, скажіть іще щось!" А Він, добряга, всміхається й говорить...

— Ох, як би хотіла я почути те, що Він говорив, — зітхнула пані Грюнфельд.

— І я теж, пані Фамар, — сухо відказала Марфа. — Але ж комусь треба було остудити молоко, щоб холодненьке було. І трохи меду десь добути на хліб Йому. А тоді забігти до Єфраїма — я обіцяла Єфраїмисі, що нагляну за її дітьми, коли вола на базар піде... Адже й така стара дівка, як я, на щось та годиться, пані Грюнфельд. Якби хоч наш брат Лазар був удома! Але ж він як побачив уранці, що я збираюся прати, то каже: "Ну, я тікаю, дівчата; але ти, Марфо, гляди не проґав отого ліванського крамаря, що зіллям торгує: як проходитиме, купиш у нього грудного чаю". Адже він, Лазар наш, має слабі груди, пані Фамар, і хиріє просто на очах. Отож я весь час думала: якби Лазар вернувся, поки Вчитель тут! Я вірю, пані Грюнфельд, що Він би зцілив нам Лазаря. То як почую, що хтось іде, так і вибігаю надвір та гукаю до кожного: "Пане Ашере, пане Леві, пане Іссахаре, може, зустрінете нашого Лазаря, то скажіть йому., хай хутчіше йде додому!" Та ще й крамаря з зіллям виглядала, — не знала, за що й хапатися.

— О, це для мене не диво, — зауважила пані Грюнфельд. — З родиною клопоту вистачає.

— Е, що там клопіт, — відмахнулася Марфа. — Але ж кому не хочеться послухати слова Божого, пані Грюнфельд! Хай я дурна жінка, ніби служниця... Та я собі думаю: треба ж, щоб хтось це робив, — і прав, і одежу латав, і в хаті прибирав, — коли вже в Марійки нема охоти до цього... Вона вже не така гарна, пані Грюнфельд, як була, але колись із неї така була красуня, що... що я просто не могла не служити їй, розумієте? А люди чогось думають, ніби я лиха... але ж ви, пані Грюнфельд, знаєте, що лиха й нещасна жінка не зуміє смачно зварити страву, а з мене ж таки непогана куховарка. Коли Марія вродлива, то хай Марфа хоч варить смачно, хіба не правда? Але ви, пані Фамар,

також, мабуть, знаєте: часом, бува, на одну-однісіньку хвилинку складеш руки на колінах, і зразу в голову такі чудні думки лізуть — а може, хтось тобі колись щось скаже чи хоч подивиться на тебе якось так, ніби промовить: "Донечко, ти нам свою любов даруєш і всю себе віддаєш, тілом своїм хату метеш і чистотою своєї душі всяку чистоту бережеш; ми входимо в твій дім, ніби це ти сама. І ти, Марфо, на свій лад багато любила..."

— О, це правда, — погодилась пані Грюнфельд. — І якби ви мали дітей, як я, Марфочко, то ще краще б це знали.

А Марфа їй сказала:

— Пані Грюнфельд, коли ото так зненацька прийшов до нас Він, Учитель з Назарета, то я вжахнулась; може... може, це Він прийшов сказати ті гарні слова, що їх я стільки років чекала... а тут у хаті таке безладдя! Мені аж горлянку здушило, слова вимовити не можу — тільки думаю: дарма, це минеться, дурепа я, а поки що намочу білизну, забіжу до Єфраїма, пошлю по нашого Лазаря та прожену з подвір'я курей, щоб Йому не заважали... А тоді, коли вже з усім упоралась, така гарна певність пойняла мене: ось тепер я готова слухати слово Боже. Я тихенько-тихенько ввійшла до кімнати, де Він сидів і говорив, Марія сиділа у Нього біля ніг, очей з Нього не спускала... — Марфа сухо засміялась. — І мені спало на думку: а як би я виглядала, коли б отак витріщилася на Нього! Аж раптом Він, пані Грюнфельд, так ласкаво та щиро глянув на мене, ніби хотів щось сказати. А мені враз упало в очі: боже, який Він худий! Адже Він і не попоїсть ніколи як слід, ба й того нашого хліба з медом ледве торкнувся... Я й подумала: голубів! Треба йому голубі приготувати. Хай Марійка збігає по них на базар, а Він тим часом трохи відпочине. "Марійко, — кажу їй, — а йди-но на хвильку в кухню". Та Марія не чує — ніби осліпла й оглухла.

— То вона, певно, не хотіла кидати гостя самого, — заспокійливо промовила пані Фамар.

— Хай би краще потурбувалася, чим його нагодувати, — суворо відказала Марфа. — На це ж і є ми, жінки, хіба не правда? Ну, а як побачила я, що Марія ні руш, тільки дивиться, мов заворожена, тоді... сама не знаю, пані Фамар, як воно вирвалось у мене, але я не втрималася: "Господи, — кажу, — чи Тобі байдуже, що сестра саму мене лишила прислуговувати? Скажи їй, хай поможе мені на кухні". Так якось вискочило воно з мене...

— Ну, і сказав Він їй? — спитала пані Грюнфельд. Із Марфиних очей, що вже горіли вогнем, бризнули сльози.

— "Марфо, Марфо, журишся та й клопочешся про багато чого, а треба лиш одного. Марія ж вибрала найкращу частину, і ніхто її не відніме в неї..." Якось так Він мені сказав, пані Фамар.

Хвилинку обидві мовчали.

— І це все, що Він сказав вам? — спитала пані Фамар.

— Та наче все, — відповіла Марфа і тернула рукою по очах. — А тоді я пішла купити голубів... та й шкуродери ж на тому базарі, пані Грюнфельд! Засмажила їх, а з потруху зварила вам юшку...

— О, я знаю, ви добра куховарка, Марфочко, — сказала пані Грюнфельд.

— Ні, — вперто заперечила Марфа. — Щоб ви знали, це вперше у мене голуби не просмажились як слід. Тверді вийшли... але ж у мене все з рук падало. Адже я так безмежно вірю в Нього, пані Фамар!

— І я теж, — побожно сказала пані Грюнфельд. — А що ж Він іще говорив, Марфочко? Що Він повідав Марії? Чого навчав?

— А хтозна, — відказала Марфа. — Я питала в Марії, так ви ж знаєте, яка вона навіжена. "Я вже й не пам'ятаю, — каже, — їй-богу, жодного слова не пригадаю, але так гарно було, так гарно, і я така страшенно щаслива..."

— Ще б пак, — погодилася пані Фамар. Тоді Марфа гучно висякалася й сказала:

— Ну, давайте свого опецька, пані Грюнфельд, я його переповию.